

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ МЕНШІК ҚҰҚЫҒЫ, 2-БӨЛІМ

Дизайнға арналған авторлық
құқықты қорғау

Дизайнды қорғаудың төртінші режимі бұл – авторлық құқық болуы тиіс. Авторлық құқық пен дизайнның байланысы соңғы 100 жылда әлем назарын аудартып, үлкен мәнге ие және көптеген елдер аталған екі нысан арасындағы байланысты сақтаудың түрлі тәсілдерін жасауда. Франция классикалық түрде «өнер ынтымақтастығы» (unity of art) теориясына сәйкес авторлық құқықпен берілген қорғауы бар тіркелген дизайнды қорғауды жинақтауға рұқсат берді. Италия, мысалға бір-бірін өзара жоққа шығаратын екі режим құруға тырысты. XX ғасыр аралығында Британдықтардың көзқарастары алуан түрге өзгерсе де, 1988 жылғы Авторлық құқық, патенттер мен дизайн туралы заң дизайн саласында, оның ішінде жаңа «тіркелмеген дизайн құқығы» қамтылған үш өлшемді дизайн бойынша авторлық құқықтың әрекетін шектеуге ұмтылды.

ЕО-да дизайнды үйлестіру тек дизайн мен авторлық құқық арасындағы интерфейспен ғана жұмыс істейді. Дизайн директивасының 17-бабы және қауымдастық дизайнды ережелерінің 96 (2)-бабы бойынша қатысушы елдерден авторлық құқық жинақтарын қабылдауды талап еткен жағдайда, олар қатысушы елдердің қарауына «шынайылық деңгейін қоса алғанда, талапқа сай берілетін дәрежені қорғау шарттары» деген анықтаманы ұсынады. Бұл «бір де бір дизайн Ұлыбритания деңгейінде немесе ЕО деңгейінде тіркелген белгілі бір себептерге байланысты авторлық құқыққа сәйкес қорғаудан бас тартуға тиіс емес» дегенді білдіреді.

Осындай сәтсіздік қатысушы-елдердің авторлық құқығы арқылы дизайнға рұқсат етілген қорғау дәрежесін үйлестіруде сынға ұшырады. Жоғарыдағыға келісе отырып, Семораға қарсы Флос ісінде сот төрелігі қатысушы-елдердің барлық түпнұсқалық дизайнды (тіркелген дизайнды ғана емес) авторлық құқықпен қорғауға міндетті екенін анықтады. Сондай-ақ, бұл жанама түрде сатып алу жағдайларын тану мүмкіндігіне кедергі келтіретінін айтты. Сот маңызды мынадай мәселені айтты:

Екінші тармақта [дизайн директивалары 17-бабы] қатысушы елдер иеленуге немесе тіркелген дизайн құқығын қорғауға еш құқығы жоқ, сондай-ақ егер дизайн авторлық құқықты қорғау берілетін шарттарға сәйкес келсе, қатысушы елге қатысты авторлық құқықты қорғау таңдалады немесе жоқ деп түсіндіріледі.

Шын мәнінде, қорғау «дәрежесі» бойынша шарттар оның жүзеге асырылуын тоқтата алмайды. Сонымен қатар, қорғау «дәрежесінің» «мерзімін» қамти алмайды, сол себепті директива мерзімімен сәйкес келеді. Дизайндар тіркелмеген болса да, «Арко» лампасының дизайнымен болған істе, сот былай мәлімдеді: «Бұл тіркелмеген дизайнды жүргізілетін жұмыстар үшін авторлық құқықты қорғау, авторлық құқыққа қатысты басқа директиваларға, атап айтқанда 2001/29 директиваға сәйкес туындауы мүмкін, егер осы директиваны қолдану үшін жағдайлар сақталған болса – бұл ұлттық соттың ұйғарымына жатқызылған мәселе болып табылады».

Сонымен қатар, соттың негіздемесі авторлық құқықпен рұқсат етілген қорғау шарттарына шектеуді анық тыйым салып қана қоймай, сонымен қатар берілген құқықтардың көлемін шектейтін немесе басқа да қорғау режимдерімен қатынастарды реттейтін шектеулерге жанама тыйым салады. Осы себепті сот дизайн директивасының 17-бабын алып тастады.

Ұлыбритания Флос ісінде авторлық құқық, патенттер мен дизайн туралы Заңның 52-бабын жарамсыз деп тану туралы шешімге бұл жаппай шығарылатын дизайнды арналған авторлық құқықты қорғау мерзімін 25 жылға дейін шектеді деп жауап берді. Алайда, Ұлыбритания 1988 ж. Авторлық құқық, патенттер мен дизайн туралы Заңның 51 және 53-баптарында дизайн үшін авторлық құқыққа шектеуді сақтауды жалғастыруда.

Авторлық құқықпен дизайнды екі жолмен қорғауға болады:

1. Көркем жұмыстар ретінде заттардың пішінін және безендірілуін тікелей қорғай отырып; немесе
2. Дизайн негізделетін алдын ала құжаттың авторына авторлық құқық беретін қорғау арқылы. Соңғы жағдайларда дизайн құжаты әдетте графикалық жұмыс ретінде қорғалады, бірақ әдеби жұмыс ретінде де қорғалуы мүмкін.

Дизайн пәнін көркем жұмыс ретінде қорғау

Дизайн пәні іске асырылуы үшін дизайн көркем жұмыс ретінде авторлық құқықпен қорғалуға авторлық құқық, патенттер мен дизайн 1988 туралы Заңның 4-бабының талаптарына сәйкес келуі тиіс. Дизайндардың қорғалуы мүмкін ең айқын тәсілдері – гравюралар, мүсін немесе көркем шеберлік жұмыстары болып табылады. Кейбір жағдайда дизайнды көркемдік жұмыс ретінде мамандандырылған болуы мүмкін, демек авторлық құқықты қорғауға ие болады және қандай дизайнды осылай қорғауға алуды дәл болжау өте қиын.

Гравюра ретінде

Кейбір жағдайларда, бұл беттік безендіру ерекшеліктері (тіпті функционалдық) гравюраларға теңестіріледі. Шын мәнінде, Линкольн Индастриске қарсы, істе Жаңа апелляциялық Жаңа Зеландияның апелляциялық соты фрисби жасалған баспасөз нысаны (mould) және фрисби өзі гравюр болды деп анықтады. Алайда, осы шешімнен біз беттің барлық дизайндары гравюралар ретінде авторлық құқықпен қорғалады деп болжай алмаймыз. Саясат пен өзге де көзқарастар ағылшын тілінің шиеленісін баспасөз формасын (moulds) гравюралар деп санауға дейін негіздеп саналмады. Мысалы, Австралияның федералды соты көгал шапқыш тетігін орнатудан ағылшын тілінің шиеленісе алмауына байланысты гравюра (moulds) болып табылады деп орнатудан бас тартты.

Мүсін ретінде

Үш өлшемді заттардың көптеген дизайндары авторлық құқықты мүсін ретінде қорғауға жіберіледі. Бревильдің Торнға қатысты ісінде судья Фалконер бутербродницаға арналған айдар түріндегі пресс-формалар мүсіндер болғанын анықтады. Вам-О ісінде Жаңа Зеландияның апелляциялық соты пластикалық фрисби ағаш прототип мүсін болғанын анықтады. Алайда, барлық жасалған заттар мүсін бола бермейді. Мысалы, пластиктен жасалған пластикалық фрисбидің өзі мүсін болмайды. Сонымен қатар, судья Ладди «мүсін» терминін кеңінен түсіндірілмейтінін жеткізді, дизайн өнімдерін қамту үшін онда басты пайымдаулар – бұл функционалдық әсерге қол жеткізу: Метикс ісінде судья Ладди – мүсін құру үшін деді, мүсінші тек нақты функционалдық әсерге қол жеткізуден гөрі нысан мен сыртқы түріне ерекше мән беруі тиіс деді. Жоғарғы Сот Ладдидің Лукасфильм ісіне деген көзқарасын қабылдады.

«Көркем шеберлік» жұмысы ретінде

Дизайн «көркем шеберлік жұмыстары» ретінде қорғалуы мүмкін. Джордж Хеншердің Реставайл лордтар палатасына қарсы істе жұмсақ қаптамасы бар орындық прототипі көркем шеберлік жұмысы екендігі туралы мәлімдемені қабылдамады, дегенмен жасалған заттардың басым бөлігі бағалы санатқа жатады. Бұл жұмыс тіпті пайдалы зат болса да, көркем шеберліктің жұмысы болуы мүмкін деп шешім тану ретінде қарастырылуы тиіс. Хеншердің ісіне қарамастан, бұл еңбек жаппай өндіріске арналған болса да, көркемдік шеберлік жұмысы ретінде жоғары бағаланады.

Инфопак (Inforaq), БСА (BSA) және оларды қолдану

Өнегелік құқық сот төрелігінде Ұлыбритания соттары қолданатын тәсілден гөрі авторлық құқық нысанасына және бірегейлікке қойылатын талапқа БСА Берн Конвенциясына жататын кез-келген ерекше жұмыс қорғалуы үшін заттардың жабық тізімін басқаруға қолайсыз болуы мүмкін басқа тәсілді талап ете алады. Инфопак барлық (авторлық) жұмыстар үшін қорғаудың шегі автордың зияткерлік шығармашылығының Еуропалық стандарты болып табылады.

Ұлыбритания құқығын қолдану:

1. Авторлық құқық, дизайн және патенттер туралы Заңның 1-4-баптарындағы «мүсін» сияқты заттар тізімінің тар түсіндірмесі, егер нәтижесі Берн конвенциясы шеңберіндегі «жұмыстарды» қорғаудан шыққан болса, қолайсыз болуы мүмкін;
2. Өнімнің қорғалғанын бағалау кезінде «артистизм» сияқты сапалы шектерді қолдану қолайлы емес. Бұл ретте мәселе «автордың жеке зияткерлік шығармашылығының нәтижесі болып табылады ма?» дегеннен туындайды.

Өз кезегінде, Семарарға қарсы Флос ісінде қатысушы елдерде айқын сақталған еркіндік, дизайн Директивасында және қауымдастық дизайнының ережелерінде «мұндай қорғау берілетін шарттарға, оның ішінде талап етілетін бірегейліктің деңгейін қоса алғанда,» қандай дәрежеде қатысты екенін растау ретінде түсіндірілуі мүмкін.

Жанама қорғау

Кейбір дизайнер көркем жұмыс ретінде авторлық құқықты қорғаудан пайда әкелгенімен, одан да көп жанама пайда әкеле алады, атап айтқанда аяқталған дизайнды (сызбалар мен әдеби шығармалар) әзірлеу процесінде дайындалған құжаттардағы авторлық құқық арқылы пайда болады.

Дизайн сызбалары

Дизайн үшін авторлық құқықты қорғау алдын ала дизайн сызбасын жасау арқылы, атап айтқанда соңғы құралға негізделген екі өлшемді графикалық жұмыс жасау арқылы пайда болады. Бұл жұмыстардың көркемдік сапасына қарамастан қорғалғанына байланысты, заттардың дизайнерларын қорғау – қолданылатын авторлық құқықтың ең көп таралған тәсілі. Авторлық құқықты қорғау екі өлшемді жұмыстардың үш өлшемді репродукциясына (қайта шығаруға) қолданылатындықтан, тікелей және жанама репродукцияларды қамтиды, онда үш өлшемді дизайнерды көшіретін тұлға екі өлшемді сызба құқығын, мысалы егер газ шығаратын құбыр немесе кірпіш авторлық құқық бойынша пайдаланылған болса, онда шығарылған газ шығаратын құбыр немесе кірпіш репродукциясы құқықты бұзар еді.

Қолданылатын түпнұсқалық стандарт – бұл Инфопақ ісіндегі автордың жеке зияткерлік шығармашылық стандарты. Британдық көзқарасты қазіргі уақытпен салыстырғанда, нәтижесі кейбір қарапайым дизайн құжаттарын қорғауға кедергі болуы мүмкін. Осылайша, мысалы тойтарманың, Болттың, винттің кір жуғыш машинаның, дөңгелек шкивасының сызбалары, шаңсорғыштардың, пайдаланылған құбырлардың қосалқы бөлшектері, ескі кейстердің қазіргі сапасы күмәнді болып саналады. Кристина Феллер түсіндіргендей, мұндай жағдайларда қорғау техникалық сызбашы бір немесе екі сағат жұмыс істегенін негізге ала отырып, айтарлықтай дәрежеде ақталды. «Жеке зияткерлік шығармашылық» талабы осындай күш-жігермен сақталатыны екіталай көрінеді: еңбек пен шеберліктің таусылуы жеткілікті емес; бұл жерде шығармашылық нағыз еркіндік болуы тиіс. Сонымен қатар, техникалық талаптар еркіндікті шектейтін жерде, бірегейлікті орнату қиынға соғады.

Дизайндарды әдеби шығарма ретінде қорғау.

Авторлық құқық белгілі бір дизайн құжаттарын «әдеби шығармалар» ретінде қорғай алады. Бұл белгілі бір стильдің свитерін жасау үшін пайдаланылған тігістер сериясын сипаттайтын тоқылған үлгіге қатысты жағдай. Осы контексте авторлық құқықпен берілген қорғау шектеулі. Авторлық құқық иесі өрнектің қалпына келуін бақылай алатын болса, иесі, соған қарамастан, өрнек бойынша жасалған свитерлер өндірісін тоқтата алмайды. Мұның себебі, ою мен свитер объективті (немесе визуалды) ұқсамайды (авторлық құқықты бұзуды анықтау үшін қажет), сондықтан олар репродукция болып табылмайды. Соттар кейде әдеби жұмыстарға қатысты авторлық құқықты бұзу сот дизайнның жазбаша сипаттамасы дизайнды іске асыратын затты жасау жолымен қайта жасалғанын анықтаған кезде мән-жайлар болғанша кеңейтілуі тиіс деп айтады.

Авторлық құқықты пайдалануға шектеулер

Авторлық құқық, Дизайн және Патенттер туралы 1988 жылғы Заң дизайнердың авторлық құқығын қорғаудың рөлін шектеуге ұмтылды, бұл ретте Ұлыбританияның тіркелмеген дизайнерларының құқығына сәйкес жеке дайындалған қорғауды ұсына отырып, 51-бап маңызды рөл атқарады.

Авторлық құқық, дизайн және патент туралы Заңның 51-бабында 1988 ж., авторлық құқық дизайн құжаттарынан немесе «көркем жұмыстардан немесе гарнитурадан басқа нәрсе» үшін дизайнды есепке алатын немесе іске асыратын үлгімен затты жасаумен бұзылмайды. Қорытынды үш өлшемді өнеркәсіптік дизайн жобасының авторлық құқығы (мысалы, пайдаланылған құбыр сияқты), бет сызбаны іске асыратын зат (мысалы, пайдаланылған құбыр) жасаған кезде бұзылмайды. Бап бойынша авторлық құқық бойынша жоба «дизайн құжаты» болып табылады және пайдаланылған құбырлар «дизайн бойынша жасалған зат» немесе оның көшірмелері болып табылады.

Алайда, 51-бап мұндай дизайн сызбасынан барлық қорғауды жоюға арналмаған. Үш өлшемді дизайнға қатысты авторлық құқықтың рөлін шектеу арқылы 51-бапта тіркелмеген дизайнның құқығын қолдану үшін тиісті кеңістік ашады, себебі 236-бапқа сәйкес, егер сызба бойынша нысан жасау авторлық құқықты бұзу болып табылса, онда бұл тіркелмеген дизайнның құқығын бұзу болып табылмайды. Алайда, егер дизайн құжатында авторлық құқықты бұзу бойынша қорғау орын алса, онда тіркелмеген дизайн құқығын бұзу орын алуы мүмкін. 51-баптың сот интерпретациясы, демек, дизайнерды қорғау кезінде авторлық құқық пен тіркелмеген дизайн құқығының қолданылатын рөлдерін анықтау кезіндегі келесі жайттарға назар аудару керек:

- егер қорғау кең мағынада түсіндірілсе, онда тіркелмеген дизайн құқығы маңызды рөл атқарады;
- егер қорғау тар мағынада түсіндірілсе, онда авторлық құқықтың рөлі басым болады.

51-баптың үш сыни элементі бар:

- «дизайн құжаты» болуы тиіс;
- «дизайн құжаты» көркем жұмыстан басқа нысанға бағытталуы тиіс;
- жауапкер дизайн бойынша зат жасаған немесе дизайн бойынша жасалған затты көшірген кезде ғана қорғау қолданылады.

Дизайн құжаттары

51-бап «дизайн құжаты «немесе» дизайнды есепке алатын немесе іске асыратын модель» болғанда ғана қолданылады. «Дизайн құжаты» термині «дизайн туралы не сызба, жазбаша сипаттама, фотосурет, компьютерде немесе өзге де нысанда сақталатын ақпарат нысанындағы жазбаны» білдіреді. Термин әдеби және графикалық жұмыстар болып табылатын дизайн құжаттарын қамтиды.

Осы контексте «дизайн» белгілі бір және шектеулі мәнге ие, атап айтқанда «нысанның кез-келген аспектісі немесе конфигурациясы (ішкі немесе сыртқы) бөлігі немесе беттік ресімдеуден басқа тұтас зат». Осылайша ерекшелік өнеркәсіптік пәндерге екі өлшемде қолданылатын кез-келген сәндік ерекшелікте авторлық құқық қаралмайды. Алайда, ерекшелік заттың пішінін немесе конфигурациясын көрсететін үш өлшемді пайдалануға әсер етеді. Сонымен қатар, «конфигурация» термині қосылыстар схемасында ерекшеліктерді (қаушықалар, диодтар және т.б.) орналастыруды қамтиды. Біз одан әрі бұл анықтама тіркелмеген дизайнердің құқығы мақсатында пайдаланылатын «дизайн» анықтамасына сәйкес келетіндігін байқаймыз. «Дизайн» құжаттарының мазмұнын құрай ма деген мәселені анықтау кезінде дизайнердің ниеті қаншалықты маңызды екені түсініксіз. Бұл әлі реттелмеген жағдайда, егер жасаушының дизайн жасаудағы бастапқы ниеті болса ғана «дизайн» болып саналады.

51-бап «модельдерге», атап айтқанда үш өлшемді прототиптерге қолданылады. Мысалы, фрисбидің ағаш прототипіне жаппай өндірілетін фрисби репродукциясы кезінде авторлық құқықты бұзуды мәлімдеуге болмайды.

«Көркем жұмыстан басқа нәрсе үшін»

51-бап тек қана дизайн немесе үлгі «көркем жұмыстан немесе гарнитурадан басқа нәрсе үшін» қолданылады. Демек, дизайн құжаты немесе модель «көркем жұмыс үшін» дизайнның іске асырғанда қорғалмайды. Бұл, мысалы портреттік мүсін немесе ғимараттың жоспары қорғаныспен қамтылмайды, өйткені олар көркем жұмыстардың дизайны болып табылады.

Аталған бапта көркем жұмыс деген не екендігі тағы көрсетіледі. 4-бап (1) көркем жұмыс графикалық жұмысты, фотосуретті, мүсінді, сәулет туындысын немесе көркем шеберлік жұмысын білдіреді. Бұл дегеніміз орындық дизайн жобасы, егер орындық көркемдік шеберлік жұмысы ретінде қарастырылса, көркем жұмыс дизайны болады. Сонымен қатар, авторлық құқық, дизайн және патенттер туралы заңның 1988 ж. «мүсін» және «гравюраларды» қандай да бір көркемдік сапаға қарамастан көркем жұмыстар ретінде қорғайтынын есепке ала отырып, қандай да бір өнеркәсіптік объектілер деп аталған тұжырымдамалар түсініксіз болады. Алайда, Лукасфильм сот істерінде Жұлдызды соғыстардың төртінші эпизодында штурмовиктердің дулығаларының дизайны көркем жұмыстардың дизайнері болмағанын анықтады, себебі шлемдер мүсіндер немесе көркем шеберліктің жұмыстары болған жоқ.

Дизайн бойынша заттарды жасау (немесе заттарды көшіру)

51-бап бойынша тұлға «дизайнға» сәйкес келетін затты жасаған кезде немесе «дизайн бойынша заттың көшірмесін» жасаған кезде ғана қолданылады. Нәтижесінде, бапта дизайн бойынша заттарды (мысалы, пайдаланылған құбырлар сияқты) жасауға немесе дизайн бойынша жасалған заттарды (мысалы, пайдаланылған құбырлар) көшіруге мүмкіндік береді. Алайда, адам тек дизайн құжаттарын көшірген кезде қорғау қолданылмайды, бұл авторлық құқықты бұзу болып табылады. 51-баптың қорғалуы дизайн құжаттары бойынша жасалған екі өлшемді (үш өлшемді) заттың көшірмесін жасайтын адамға қорғауды көздейді деген пікір айтылады. БиБиСи, ісінде балалар Телепузикасының (Teletubbies) кейіпкерлеріне қатысты авторлық құқықты бұзғаны үшін сот ісін бастады. Бұл кейіпкерлер костюм киген актерлермен ойнады. Жауапкерлер Телепузиктер бейнеленген футболкаларды сатқан. Өтініш беруші таңбалардың костюмдері негізделген сызбаларға қатысты авторлық құқықты бұзу деп тұжырымдай отырып, жеңілдетілген өндіріс тәртібімен шешімге ұмтылды. Жауапкерлер 51-бапқа сәйкес даулы қорғау

орын алған жағдайды негізге ала отырып, жеңілдетілген іс жүргізу тәртібімен шешім шығаруға қарсы тұруға тырысты. Жауапкерлер теледидар бағдарламасындағы кейіпкерлерді қолданғанын мойындаған (осылайша, құжаттардан жанама түрде), олар футболкалар дизайн сызбалары бойынша жасалған заттар болған костюмдердің көшірмелері (екі өлшемдік) болғанын айтты. Судья Ладди жауапкерлердің ісін таба алмай, «өте тартымды» деп жауап берді, осы мәселе даулы болды. Осылайша, жеңілдетілген іс жүргізу тәртібімен сот шешімін шығарудан бас тартылды.

Флостың әсері

Флос ісіндегі Сот төрелігі шешімі дизайн (тіркелген немесе жоқ) Ақпарат қоғамының Директивасына сәйкес қорғалған «жұмыс» болуы мүмкін екендігін білдіреді. Егер еске түсірсек, осы директиваның 2-бабы осындай жұмыстарда қайта шығару (репродукциялау) құқығын үйлестіреді және 5-бап осы Ережеге рұқсат етілген шектеулердің толық тізімін қамтиды. Мұнда авторлық құқық, дизайн және 1988 ж. патенттер туралы Заңның 51-бабына сәйкес ерекшеліктер жоқ. «51-баптың күші жойылуға тиіс пе? Дизайн индустриясындағы лоббистер пікір білдірді.

Бұл сұраққа жауап үш нәрсеге байланысты болады :

- 51-бап «қайта шығару құқығы» немесе «бейімдеу құқығының» үйлесіміне шектеу болып табыла ма.
- егер 51-бап бейімделуден гөрі «қайта жаңғырту» дегенді білдірсе, онда «бұл құқықты» жай ғана «белгілейді» деген дұрыс па?
- егер ол қайта шығару құқығын шектесе, онда кейбір басқа негіздемелер қоғамның ақпарат директивасының 5-бабынан тыс табылуы мүмкін.

Сотқа дейін көптеген шешім шығаруға тура келеді.

53 бап (тіркелген дизайн негізіндегі әрекет)

53 бапта Ұлыбританиядағы тіркелген дизайнгерге (немесе тіркелген дизайнер Қауымдастығы) авторлық құқықтар мен меншік құқықтарын кез-келген тұлғаның иелену жағдайы қарастырылады. Мұндай жағдай көбінесе ерікті мәміле жасалған жағдайларда орын алуы мүмкін немесе нәтижеге қарай авторлық құқықтың анықталуы тіркелген дизайнға байланысты болып табылады. 53 бап бойынша тіркелген дизайнның меншік иесінің рұқсатын алған тұлғаны қорғау қарастырылған, алайда, авторлық құқық иесінен рұқсат алу қиын дүние емес. Нақты айтқан кезде, 53 бапта көркем жұмысқа «құқықтарды беру немесе лицензиялау мақсатында» тіркелген дизайнның меншік иесінен авторлық құқыққа рұқсат алу құқық бұзушылық болып табылмайды. Аталған баптың идеясы – тіркелген меншік иесімен мәміле жасасатын авторлық құқықтың бұзылуына жол бермейтін тұлғаны қорғау болып табылады.

Дизайнның тоқтатылуы немесе өзгертілуі бойынша сотқа жүгінбей-ақ ерікті, саналы түрде мәміле жасасқан тұлғалардың құқықтары заңмен қорғалады. Тіркелген дизайнға авторлық құқық үшінші тұлғаның мүддесіне өтеді. Егер тіркеудің заңдылығы күмән келтіретін болса, авторлық құқық кері өз күшіне енеді. Тіркелген меншік иесінің құқықтары қорғаудан алынады.

52 БАП ЖӘНЕ ОНЫҢ ТОҚТАТЫЛУЫ

Ұлыбритания елі жаппай өндіріске арналған дизайнер үшін негіз ретінде көркем жұмыстар барысында авторлық құқықты 25 жылға дейін шектеуді (52-бапты) толықтай алып тастады. Осыған байланысты 52-бапта тіркеуден өтпеген дизайнер бойынша авторлық құқықтың ұзақ мерзімге қорғалуға жатпайтындығы белгілі болды. Бұл жерде біз бапты және оның тоқтатылуын қарастырамыз.

Ескі 52-бап саласы. 52-бап үнемі даулы болып келді. Көп жағдайда көркем жұмыс (авторлық құқық иесі немесе оның лицензиясы арқылы) «өнеркәсіптік процесті» құрумен және жұмыстардың көшірмелері болып табылатын сауда заттарын пайдаланылғанда әрекет етті.

Егер 50-ден астам жасалған зат болса (қолмен немесе өзге де), олардың барлығы көшірмелер болған болса, зат «өнеркәсіптік үдеріспен жасалған» деп табылады. Алайда, белгілі алып тасталған заттар, кейбір мүсіндер, медальдар және құттықтау ашықхаттары сияқты «бірінші әдеби және көркем кейіпкерлердің баспа өнімдері» кіреді. Бөлікке бөлуге тән болып келеді: кітап мұқабасының дизайны ретінде қолданылатын көркем жұмыс авторлық құқықтың толық мерзімінде қорғалуы; бояу банкаларының этикеткасы қорғау заты. Сонымен қатар, 52-бап авторлық құқық жұмысының көшірмелері болған заттардың бірінші заңды

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім
Дәріс: Дизайнға арналған авторлық құқықты қорғау
Дәріс авторы: Күлтай Адилова

саудасы сәтінен бастап авторлық құқықтың ұзақтығын 25 жылға дейін азайту үшін, авторлық құқықты бұзу бойынша сот істерінен қорғау арқылы әрекет етеді. Авторлық құқықтарды қорғау адамға көркем жұмысқа сәйкес келетін кез-келген сипаттамадағы заттарды жасауға мүмкіндік береді.

Токтатылуы. Құқықтарды қорғау 52-бапта кәсіпорын және реттеуші реформа Заңымен жойылды (Enterprise and Regulatory Reform Act 2013). Бұл үшін негіздеме Еуропалық үйлесім болды, атап айтқанда Авторлық құқықтың мерзіміне шектеу болған (мәні бойынша) Флос ісінің нәтижесі ретінде дизайнға қатысты жол берілмеді деген сөз. Дизайн саласында лоббистер, атап айтқанда жиһазға құқық иеленушілер тарапынан Ұлыбритания Үкіметіне айтарлықтай қысым көрсетілген болуы мүмкін. Күшін жою нәтижесі 1957 жылға дейін құрылған жұмыстардан басқа, қазір өмір сүру мерзімі 70 жылдан кейін қалыпты мерзімді құрайды.

2013 жылдың қазан айында Ұлыбритания Зияткерлік меншік ведомствосы 52-баптың күшін жоюға байланысты өтпелі ережелер бойынша кеңес беруді бастады. Көтерілген сұрақтар:

- мұндай тауарларды заңды түрде дайындау кезінде құрылған тауарлар қоры бар адамдар бұл тауарларды сата алуы;
- авторлық құқықтан тыс қолданыстағы екі өлшемді дизайн суреттерін пайдаланушылардың тағдыры.

Бастапқыда жою 2020 жылы жұмыс істейтіні (бес жылдық өтпелі кезеңмен) жоспарланған болса, Үкімет өтпелі кезең тым ұзақ болғанын сынға алды және бастау туралы бұйрықты (Commencement Order) кері қайтарып алды. Жаңа ашық кеңестерден кейін жою 2017 жылғы 28 қаңтарға дейін болатын өтпелі кезеңмен 2016 жылғы 28 шілдеде күшіне енеді. Нәтижесінде дизайн, көркем жұмыс ретінде қорғалған, қазір жасалған жұмыстардың көшірмелерінің санына қарамастан, қайтыс болғаннан кейін 70 жыл бойына созылады. Өзгерістер 52-бапқа сәйкес мерзімі өткен көркем жұмыстарға да қолданылады. Нәтижесінде, ескі тәртіпке сәйкес мерзімі өткен көптеген жұмыстар қайта жанданды. Олар қазір өмір бойы және кейін 70 жыл бойы әрекет етеді.